

УДК 332.146.2

Белей Світлана Іванівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування*

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Белей Светлана Ивановна

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры учета и налогообложения*

Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича

Belei Svitlana

PhD, Associate Professor

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

ORCID: 0000-0001-6406-5389

**ФАНДРАЙЗИНГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ – ІННОВАЦІЙНИЙ
ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО
ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ
ФАНДРАЙЗИНГОВАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ – ИННОВАЦИОННЫЙ
ИНСТРУМЕНТ ФОРМИРОВАНИЯ ФИНАНСОВО-
ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКИХ
ТЕРРИТОРИЙ В УСЛОВИЯХ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ
FUNDRAISING ACTIVITY - INNOVATIVE TOOL FOR FORMATION
OF FINANCIAL AND ECONOMIC POTENTIAL OF DEVELOPMENT
OF RURAL TERRITORIES IN CONDITIONS OF
DECENTRALIZATION**

Анотація. У статті розглянуто особливості і характер змін в умовах сучасних викликів на сільських територіях. Ідентифіковано дестабілізуючі тенденції соціально-економічного розвитку сільських територій. Підтверджено, що попри нові можливості для сільських територій, посилення згуртованості сільських громад, зберігаються суттєві перешкоди для їх розвитку, зокрема держава не може надати необхідного обсягу коштів для реалізації проектів або інших заходів, спрямованих на вирішення соціальних проблем. Сільські території суттєво обділені державною підтримкою та фінансово-ресурсним забезпеченням, та обґрунтовано що у цьому аспекті дуже актуальною є фандрайзингова діяльність, оскільки саме вона зорієнтована на пошук джерел фінансування програм і проектів соціально-економічного розвитку сільських територій. Це спонукає розвиток фандрайзингу на сільських територіях. Визначено стан розробленості проблематики формування фінансово-економічного потенціалу територіальних громад, а саме щодо використання фандрайзингової діяльності як інноваційного інструменту формування фінансово-економічного потенціалу розвитку сільських територій в умовах децентралізації. Досліджено організаційно-правові аспекти фандрайзингу, чинники розвитку фандрайзингової діяльності та вплив цих чинників на вітчизняні реалії; визначено характерні особливості фандрайзингу на сільських територіях, виявлено пріоритетні напрями його розвитку. З урахуванням особливостей сільських територій розроблено алгоритмізовану модель фандрайзингової діяльності від зародження ідей до реалізації та устанавлення зворотнього зв'язку з донором.

Методологічною основою статті є фундаментальні положення економічної теорії, регіональної економіки, інклюзивного розвитку сільських, місцевих фінансів та міжбюджетних відносин. Для розв'язання поставлених завдань застосовувалась сукупність як загальнонаукових так і спеціальних методів економічних досліджень, що створило підґрунтя для

проведення комплексного аналізу процесу розвитку сільських територій на основі здійснення фандрайзингової діяльності.

Ключові слова: *сільські території, фінансово-економічний потенціал, фандрайзинг, фандрайзингова діяльність, децентралізація.*

Анотація. *В статье рассмотрены особенности и характер изменений в условиях современных вызовов на сельских территориях. Идентифицировано дестабилизирующие тенденции их социально-экономического развития. Подтверждено, что несмотря на новые возможности для сельских территорий, усиление сплоченности сельских общин, сохраняются существенные препятствия для их развития, в частности государство не может предоставить необходимого объема средств для реализации проектов или других мероприятий, направленных на решение проблем. Сельские территории существенно обделены государственной поддержкой и финансово-ресурсным обеспечением. Обоснованно, что в этом аспекте очень актуальна фандрайзинговой деятельность, поскольку именно она ориентирована на поиск источников финансирования программ и проектов социально-экономического развития сельских территорий. Это побуждает развитие фандрайзинга на сельских территориях. Определено состояние разработанности проблематики формирования финансово-экономического потенциала территориальных общин, а именно использование фандрайзинговой деятельности как инновационного инструмента формирования финансово-экономического потенциала развития сельских территорий в условиях децентрализации. Исследованы организационно-правовые аспекты фандрайзинга, факторы развития фандрайзинговой деятельности и влияние этих факторов на отечественные реалии; определены характерные особенности фандрайзинга на сельских территориях, выявлены приоритетные направления его развития. С*

учетом особенностей сельских территорий разработана алгоритмизированная модель фандрайзинговой деятельности от зарождения идей до реализации и установка обратной связи с донором.

Методологической основой статьи являются фундаментальные положения экономической теории, региональной экономики, инклюзивного развития сельских, местных финансов и межбюджетных отношений. Для решения поставленных задач использовалась совокупность как общенаучных, так и специальных методов экономических исследований, что создало основу для проведения комплексного анализа процесса развития сельских территорий на основе осуществления фандрайзинговой деятельности.

Ключевые слова: *сельские территории, финансово-экономический потенциал, фандрайзинг, фандрайзинговой деятельность, децентрализация.*

Summary. *The article considers the features and nature of changes in modern challenges in rural areas. Destabilizing trends of socio-economic development of rural areas have been identified. It is confirmed that despite the new opportunities for rural areas, strengthening the cohesion of rural communities, there are significant obstacles to their development, in particular, the state can not provide the necessary funds for projects or other measures to address social problems. Rural areas are significantly deprived of state support and financial and resource provision, and it is justified that in this aspect is very relevant fundraising activities, as it is focused on finding sources of funding for programs and projects of socio-economic development of rural areas. This encourages the development of fundraising in rural areas. The state of elaboration of problems of formation of financial and economic potential of territorial communities is defined, namely concerning use of fundraising activity as the innovative tool of formation of financial and economic potential of*

development of rural territories in the conditions of decentralization. The organizational and legal aspects of fundraising, factors of development of fundraising activity and influence of these factors on domestic realities are investigated; the characteristic features of fundraising in rural areas are determined, the priority directions of its development are revealed. Taking into account the peculiarities of rural areas, an algorithmic model of fundraising activities from the origin of ideas to the implementation and establishment of feedback from the donor has been developed.

The methodological basis of the article is the fundamental provisions of economic theory, regional economy, inclusive development of rural, local finances and inter-budgetary relations. A set of both general scientific and special methods of economic research was used to solve the set tasks, which created a basis for a comprehensive analysis of the process of rural development on the basis of fundraising activities.

Key words: *rural areas, financial and economic potential, fundraising, fundraising activities, decentralization.*

Постановка проблеми. Протягом останніх років особливої уваги набуває проблематика розвитку сільської економіки, а у центрі, незмінно, знаходиться питання соціально-економічного розвитку сільських територій, розвиток сільських територій є одним з основних пріоритетів державної політики, так як на них проживає третина населення країни і припадає 90% площі. Більшість державних і регіональних програм, пов'язаних з розвитком сільських територій направлена на децентралізацію публічної влади, що створить нові можливості для місцевого самоврядування; сприятиме удосконаленню регіональної політики, здатності регіональних органів державної влади, органів місцевого самоврядування розширенню спектрів застосовуваних методів управління соціально-економічними процесами, активізації сільського

населення в пошуку шляхів залучення позабюджетних (альтернативних) коштів для забезпечення розвитку сільських територій.

Однак на сьогодні більшість територіальних громад не мають достатньо фінансових ресурсів для виконання в повній мірі своїх повноважень, передбачених чинним законодавством. В якості інструменту вирішення місцевих проблем, що стоять перед органами місцевого влади є використання інноваційних інструментів фінансування. У цьому аспекті дуже актуальною є фандрайзингова діяльність, оскільки саме вона зорієнтована на пошук джерел фінансування програм і проектів соціально-економічного розвитку сільських територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та прикладні аспекти розвитку сільської економіки та сільських територій можна відслідкувати у працях: Борщевського В. [2], Маліка М. [8, 9], Кропивко М. [10], М. Хвесика [9] та інші. Проблеми ресурсного забезпечення розвитку адміністративно-територіальних одиниць стали предметом досліджень таких вчених, як: Бикадорова Н. [1], Іванова О. [3], Карліна М. [4], Сембер С. [10], Сторонянської І. [11] та інші. Слід відмітити, що в останні роки опубліковано ряд праць з тематики фандрайзингу, а саме: Козаком В. [5], Комаровським А. [6], Соколовою А. [12], Чернявською О. [12] та іншими. Попри значну кількість наукових розвідок щодо розвитку сільських територій, формування їх фінансово-економічного потенціалу, поза увагою вчених залишаються питання взаємозв'язку між розвитком сільських територій та фандрайзингом як інноваційним підходом формуванням фінансово-економічного потенціалу в умовах децентралізації для реалізації проектів підвищення конкурентоспроможності території або зміцнення конкурентних переваг.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є обґрунтування фандрайзингової діяльності як інноваційного інструменту формування фінансово-економічного потенціалу розвитку

сільських територій в умовах децентралізації.

Виклад основного матеріалу. Сучасні умови функціонування передбачають формування та реалізацію конкурентних переваг розвитку сільських територій. Тому нагальною потребою є розробка дієвих проектів розвитку сільських територій, сприяння розвитку перспективних, соціально-орієнтованих сфер сільської економіки. Забезпечення розвитку сільської території як нової якості передбачає створення або зміцнення її конкурентних переваг, які вирізняють її серед інших територій, сприяють ефективному залученню і використанню ресурсів згідно з принципами сталого розвитку. Оскільки сучасна ліберальна модель розвитку глобальної економіки визначається рівнем проникнення технологій та фінансових інструментів, тому актуальним є вміння: розробити програму заходів для залучення додаткових ресурсів та знайти необхідні ресурси для реалізації проекту розвитку сільської території. Слід зазначити що кожна сільська територія має свої особливості, соціальну та економічну структуру, свій потенціал до розвитку тому організаційно-економічний механізм розвитку сільських територій повинен мати інноваційний характер, що виявляється в нових підходах до вирішення соціально-економічних проблем. За таких умов стандартизовані програми та проекти втрачають свою актуальність, натомість підсилюється значимість гнучких, варіативних та унікальних за своїм змістом технологій і механізмів стимулювання розвитку сільських територій. Вважаємо, що «... результативним фактором розвитку сільських територій слід розглядати матеріалізацію системних державних, регіональних і місцевих заходів, а також практичних дій, підпорядкованих інтересам і потребам сільського населення. Він передбачає поліпшення соціально-економічних умов в сільській місцевості. Тобто розвиток сільських територій це обґрунтований процес послідовних економічних, соціальних, політичних, культурних та природоохоронних змін, спрямованих на поліпшення якості життя, який повинен задовольняти

потреби сільського населення і не створювати загроз. Базисом для розвитку сільських територій є розвиток сільської економіки» [14].

В контексті взаємодії загального і особливого викристалізовується народження нових інструментів залучення фінансових ресурсів для забезпечення розвитку сільських територій, а саме комплексна система фандрайзингу. Фандрайзинг є процесом залучення коштів від зовнішніх донорів (фізичних і юридичних осіб) з метою реалізації певних проектів. До нього вдаються як юридичні, так і фізичні особи, зайняті практично у всіх секторах економіки, матеріальному і нематеріальному виробництві, в тому числі в соціальній сфері (соціальна допомога, наука, освіта, охорона здоров'я і т.д.). Вірно зазначають Чернявська О. та Соколова А., що: «...діяльність фандрайзера націлюється не на випрошування грошей, а на розробку комплексу дій, заходів, прийомів у поєднанні з ефективними методами, що вимагає високого рівня володіння знаннями і навичками у багатьох сферах: менеджменті, маркетингу, стратегічному плануванні, зв'язках з громадськістю, проектній діяльності, фінансах, правовому регулюванні тощо. Це передбачає опанування спеціалістом з фандрайзингу великого системного обсягу знань, що можливе при здобутті лише спеціальності фандрайзера в навчальному закладі відповідного напрямку та рівня. Отже, однією із перспектив розвитку фандрайзингу в Україні є необхідність здобуття освіти фандрайзера» [13, с. 73]. З метою створення середовища для розвитку й ефективної фандрайзингової діяльності та утвердження стандартів практики фандрайзингу в Україні у 2001 році засновано Інститут професійного фандрайзингу. У 2008 році Інститут отримав статус міжнародної благодійної організації та членство у Європейській фандрайзинговій асоціації, має право викладання основ фандрайзингу. Ним розроблено етичний кодекс діяльності фандрайзерів та сертифіковані програми із практичного фандрайзингу. Він здійснює підвищення кваліфікації фандрайзерів.

Отже відповідно до змістового наповнення неприбуткової

організації: суб'єктами фандрайзингу на рівні сільської території можуть виступати освітні заклади (школи, дитячі садочки), заклади охорони здоров'я (лікарні, амбулаторії), заклади культури (музеї, бібліотеки), релігійні об'єднання. Для здійснення фандрайзингової діяльності та досягнення поставлених завдань неприбутковій організації (НПО) необхідні відповідні ресурси (фінансові, матеріально-технічні, людський капітал, інтелектуальні та так звані «символічні») (рис.1.)

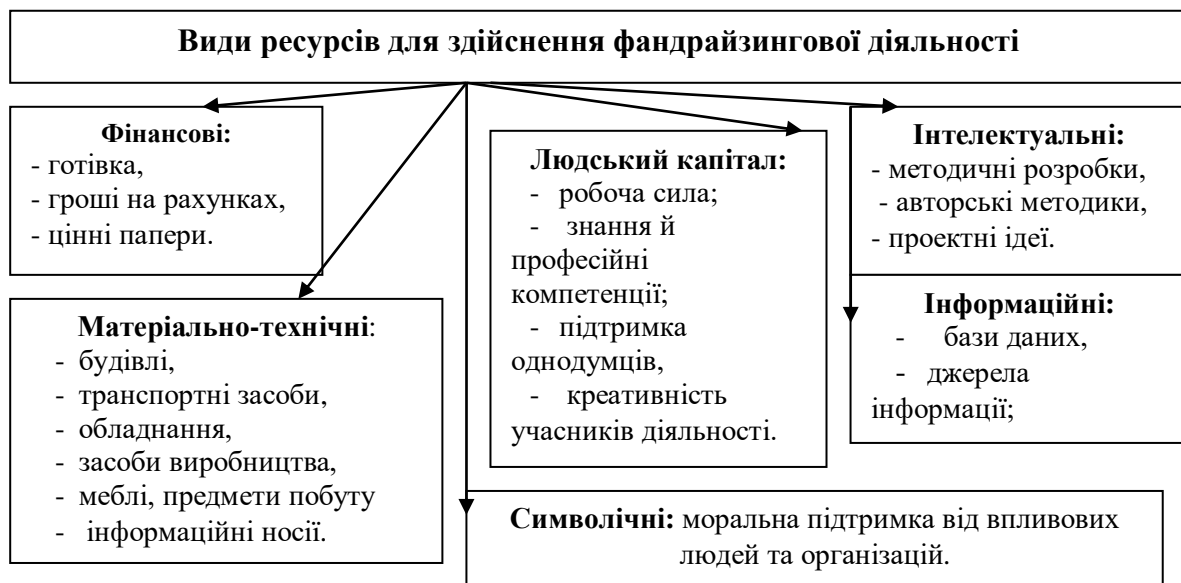

Рис. 1. Види ресурсів для здійснення фандрайзингової діяльності

Джерело: розробка автора

Виходячи з вищеведеного можемо сказати, що у центрі фандрайзингової діяльності – людина – фандрайзер (менеджер з фандрайзингу). Зокрема Комаровський О зазначає, що: «...фандрайзер – це людина, яка здійснює збір коштів до недержавних організацій шляхом отримання грантів тощо» [6, с. 34].

На основі вище зазначеного, слід акцентувати увагу на тому, що фандрайзингова діяльність полягає у розробці та реалізації системи заходів з пошуку ресурсів які необхідні для реалізації некомерційних проектів через одержання або разової підтримки від спеціальних благодійних фондаций, бізнесових структур, окремих фізичних осіб чи цільового

фінансування в рамках установлених конкурсних програм. Види джерел фандрайзингу подано на рис. 2.

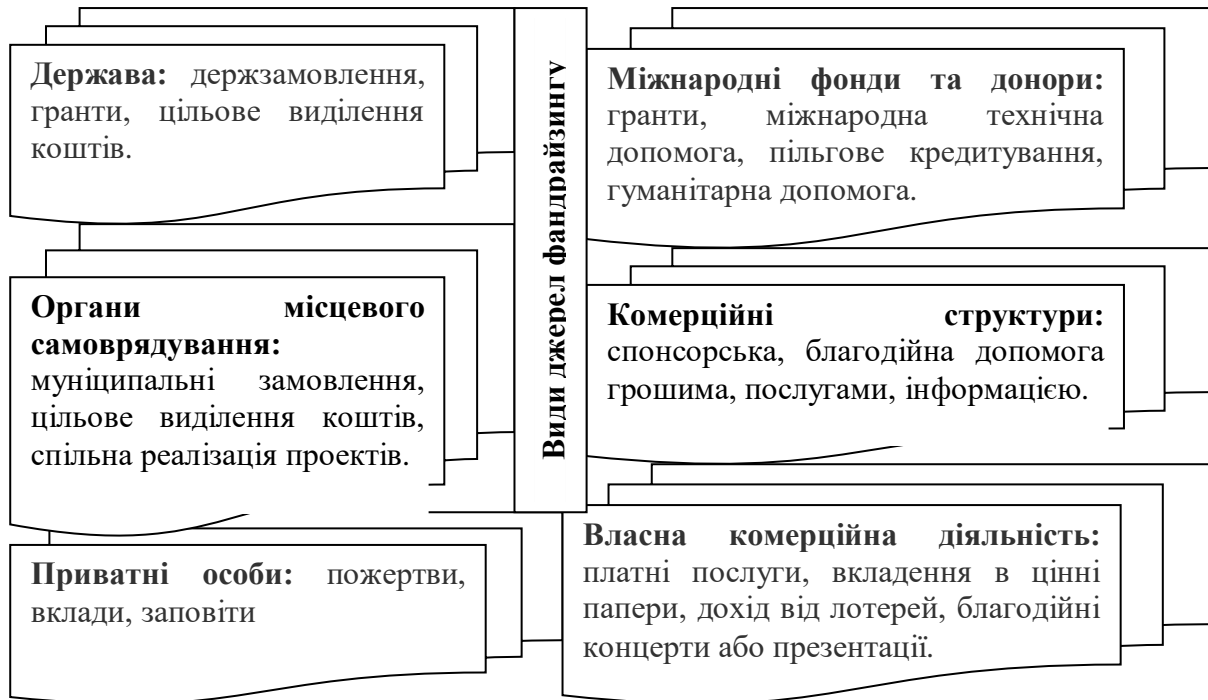

Рис. 2. Види джерел фандрайзингу

Джерело: розробка автора

На нашу думку фандрайзинг є одним із інструментів формування бюджету сільської громади, оскільки об'єднаним територіальним громадам в умовах децентралізації влади для ефективного функціонування та забезпечення стійкого розвитку доцільно залучати додаткові ресурси з благодійних фондів і прибутку комерційних організацій так як бюджетних коштів недостатньо. З урахуванням особливостей сільських територій ми пропонуємо алгоритмізовану модель фандрайзингової діяльності від зародження ідей до реалізації та установлення зворотнього зв'язку з донором (рис. 3).

Рис. 3. Алгоритмізована модель фандрайзингової діяльності на сільській території

Джерело: розробка автора

Перспективи використання фандрайзингу для забезпечення розвитку сільських територій є значними, однак для цього першочерговим завданням є проведення роз'яснювальної роботи щодо його потенційних переваг. Поряд з цим необхідним є формування сприятливого середовища для донорів через удосконалення податкового законодавства та створення можливостей використання податкових стимулів, інституційних гарантій щодо фандрайзингової діяльності. Перспективним напрямком активізації фандрайзингової діяльності на сільських територіях є опанування методик її здійснення. Важливим є розроблення алгоритму проведення оцінки

ефективності суспільного проекту, який би був зрозумілим для використання для всіх сторін фандрайзингової діяльності, про що свідчить вивчений закордонний та вітчизняний досвід організацій, які здійснюють фандрайзингову діяльність (донори частіше вкладають ресурси на реалізацію конкретних програм та проектів, ніж довгострокових та глобальних).

Висновки та перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Таким чином формування ефективної моделі розвитку сільських територій актуалізує необхідність залучення альтернативних джерел фінансування проектів соціально-економічного розвитку. Так, аналіз тенденцій розвитку сільських територій доводить, що на територіях де реалізується стратегія розвитку, яка розрахована не тільки на бюджетне фінансування, але, насамперед, на створення сприятливих умов для залучення позабюджетних коштів має змогу подолати кризову ситуацію в забезпеченні фінансування стійкого соціально-економічного розвитку сільських територій.

Література

1. Бикадорова Н. О. Податкові доходи у фінансовій децентралізації місцевого самоврядування // «Економічні науки». Серія «Облік і фінанси». Випуск 7 (25). Ч. 1. 2010. С. 74-82.
2. Борщевський В.В. Розвиток сільських територій в системі євроінтеграційних пріоритетів України: моногр. Ін-т регіонал. дослід. НАН України. Львів, 2012. 217 с.
3. Іванова О. Ю., Белікова Н.В. Формування фінансової самодостатності регіонів в контексті реалізації економічних реформа // Актуальні проблеми економіки. 2016. № 3(177). С. 219-229.
4. Карлін М.І. Необхідність врахування фінансової спроможності регіонів в контексті проведення адміністративно-територіальної

- реформи в Україні // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Економіка. 2010. Вип. 15. С. 21-31
5. Козак В. Фандрайзинг як інструмент розвитку територіальних громад в умовах децентралізації // Державне управління та місцеве самоврядування, 2018. Вип. 3(38). С. 131-140. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2018/2018_03\(38\)/18.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2018/2018_03(38)/18.pdf) (дата звернення: 11.11.2020 р.).
 6. Комаровський О.В. Фандрайзинг: Навчальний посібник. Суми: Ун-т. кн., 2007. 156 с.
 7. Малік М.Й., Белей С.І. Розвиток сільського господарства в регіоні Карпат: моногр. К.: ННЦ ІАЕ, 2008. 248 с.
 8. Малік М.Й., Хвесик М.А. Сталий розвиток сільських територій на засадах регіонального природокористування та еколого-безпечного агропромислового виробництва // Економіка АПК. 2010. №5. С. 3-12.
 9. Соціально-економічні засади розвитку сільських територій (економіка, підприємництво, менеджмент) / М.Й. Малік, М.Ф. Кропивко, О.Г. Булавка [та ін.]; за ред. М.Й. Маліка. Київ : ІАЕ, 2012. 639 с.
 10. Сембер С.В., Чубарь О.Г., Машіко К.С. Теоретичні підходи до визначення сутності фінансової спроможності та фінансових ресурсів територіальної громади // Регіональна економіка. 2015. № 3. С. 81-90.
 11. Сторонянська І.З. Концептуальні засади управління фінансами регіону // Економічні науки. 2014. Вип. 11 (41). ч. 1. С. 241-250.
 12. Чернявська О. В., Соколова А. М. Ч-49 Фандрайзинг. Навч. посіб. 2-е вид., з доопрац. та допов. К.: Алерта, 2015. 272 с.
 13. Belei S. Socio-economic content of definition "development of rural territories" and its relationship with the development of rural economy // Knowledge International Journal. 2019. № 32(1). PP. 39-45. URL:

<https://ikm.mk/ojs/index.php/KIJ/article/view/1400> (дата звернення:
12.11.2020 р.).

References

1. Bykadorova N. O. Podatkovi dokhody u finansovij decentralizaciji miscevogho samovrjaduvannja // «Ekonomichni nauky». Serija «Oblik i finansy». Vypusk 7 (25). Ch. 1. 2010. S. 74-82.
2. Borshhevsjkyj V.V. Rozvytok siljsjkykh terytorij v systemi jevrinteghracijnykh priorytetiv Ukrajiny: monoghr. In-t regional. doslid. NAN Ukrainy. Ljviv, 2012. 217 s.
3. Ivanova O. Ju., Bjelikova N.V. Formuvannja finansovoji samodostatnosti rehioniv v konteksti realizaciji ekonomichnykh reforma // Aktualjni problemy ekonomiky. 2016. # 3(177). S. 219-229.
4. Karlin M.I. Neobkhidnistj vrakhuvannja finansovoji spromozhnosti rehioniv v konteksti provedennja administratyvno-terytorialjnoji reformy v Ukraini // Naukovi zapysky Nacionaljnogho universytetu «Ostrozjka akademija». Serija: Ekonomika. 2010. Vyp. 15. S. 21-31
5. Kozak V. Fandrajzyngh jak instrument rozvytku terytorialjnykh ghromad v umovakh decentralizaciji // Derzhavne upravlinnja ta misceve samovrjaduvannja, 2018. Vyp. 3(38). S. 131-140. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2018/2018_03\(38\)/18.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2018/2018_03(38)/18.pdf) (data zvernennja: 11.11.2020 r.).
6. Komarovs'kyj O.V. Fandrajzyngh: Navchal'nyj posibnyk. Sumy: Un-t. kn., 2007. 156 s.
7. Malik M.J., Belej S.I. Rozvytok siljsj'kogho ghospodarstva v rehioni Karpat: monoghr. K.: NNC IAE, 2008. 248 s.
8. Malik M.J., Khvesyk M.A. Stalyj rozvytok siljsjkykh terytorij na zasadakh rehionaljnogho pryrodokorystuvannja ta ekologho-

bezpechnogho aghropromyslovogho vyrobnyctva // Ekonomika APK. 2010. #5. S. 3-12.

9. Socialjno-ekonomichni zasady rozvytku siljsjkykh terytorij (ekonomika, pidpryjemnyctvo, menedzhment) / M.J. Malik, M.F. Kropyvko, O.Gh. Bulavka [ta in.]; za red. M.J. Malika. Kyjiv : IAE, 2012. 639 s.
10. Sember S.V., Chubarj O.Gh., Mashiko K.S. Teoretychni pidkhody do vyznachennja sutnosti finansovoji spromozhnosti ta finansovykh resursiv terytorialjnoji ghromady // Reghionaljna ekonomika. 2015. # 3. S. 81-90.
11. Storonjansjka I.Z. Konceptualjni zasady upravlinnja finansamy reghionu // Ekonomichni nauky. 2014. Vyp. 11 (41). ch. 1. S. 241-250.
12. Chernjavsjsjka O. V., Sokolova A. M. Ch-49 Fandrajzyngh. Navch. posib. 2-e vyd., z dooprac. ta dopov. K.: Alerta, 2015. 272 s.
13. Belei S. Socio-economic content of definition "development of rural territories" and its relationship with the development of rural economy // Knowledge International Journal. 2019. №32(1). PP. 39-45. URL: <https://ikm.mk/ojs/index.php/KIJ/article/view/1400> (data zvernennja: 12.11.2020 r.).